

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

صفحه‌های ۴۱۱-۳۹۹

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

علیرضا طالبیان مسعودی^{۱*}، محمد معینی^۲، منوچهر سوری^۳، هرمز منصوری^۴، معصومه عبدلی^۵

۱. دانشجوی دکتری دانشگاه رازی کرمانشاه و مربی پژوهشی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان مرکزی، اراک، ایران

۲. دانشیار، گروه علوم دامی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، ایران

۳. دانشیار، گروه علوم دامی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه رازی کرمانشاه، ایران

۴. استادیار بازنشسته، موسسه تحقیقات علوم دامی کشور، کرج، ایران

۵. استادیار، گروه شیمی، دانشکده علوم، دانشگاه آزاد اسلامی اراک، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۳/۱۱

تاریخ وصول مقاله: ۱۳۹۴/۱۰/۰۷

چکیده

امکان ساخت و اثرات استفاده از یک ترکیب آهسته رهش نیتروژن‌دار غیرپروتئینی در تغذیه دام‌های نشخوارکننده در یک آزمایش دو مرحله‌ای بررسی شد. در مرحله اول، ساخت ترکیب آهسته رهش با استفاده از متصل نمودن زنجیره کربنی شاخه‌دار به ملکول اوره و کاهش درجه حل‌پذیری آن انجام شد و نمونه‌های ساخته شده از نظر ساختمان شیمیایی، خصوصیات فیزیکی و شیمیایی بررسی شد. در مرحله دوم، اثرات استفاده از ترکیب ساخته شده بر خصوصیات تخمیر شکمبه، قابلیت هضم خوراک، تولید پروتئین میکروبی و تعادل نیتروژن در مقایسه با اوره معمولی و جیره شاهد فاقد نیتروژن غیرپروتئینی در یک آزمایش درون تنی بررسی شد. برای این منظور از چهار راس گوسفند بالغ دارای فیستولای شکمبه‌ای در قالب طرح آزمایشی مربع لاتین چرخشی استفاده شد. آزمایشات طیف‌سنجی مادون قرمز و رزونانس مغناطیسی پروتون و بررسی خصوصیات فیزیکی و شیمیایی ترکیب ساخته شده موید تشکیل ترکیب مورد نظر بود. استفاده از ترکیب آهسته رهش در جیره باعث کاهش غلظت نیتروژن آمونیاکی و تغییرات pH، مقدار و نسبت اسیدهای چرب فرار تولید شده در شکمبه شد. مصرف خوراک و قابلیت هضم ماده خشک، ماده آلی، دیواره سلولی و دیواره سلولی بدون همی سلولز و همچنین تولید پروتئین میکروبی تحت تاثیر ترکیب آهسته رهش قرار نگرفت، ولی مصرف نیتروژن، قابلیت هضم ظاهری و دفع آن از طریق ادرار کاهش یافت ($P < 0/01$). براساس نتایج این آزمایش، ترکیب مورد نظر قابلیت جایگزینی با اوره را دارد و استفاده از آن در جیره نشخوارکنندگان شرایط ایمن‌تری را از لحاظ به کارگیری نیتروژن اوره‌ای فراهم می‌کند.

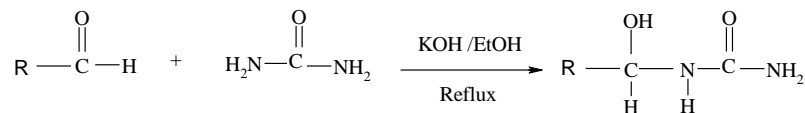
کلیدواژه‌ها: اوره، رزونانس مغناطیسی پروتون، طیف‌سنجی مادون قرمز، قابلیت هضم

مقدمه

اگرچه سال‌های نسبتاً زیادی است که مشخص گردیده نشخوارکنندگان به واسطه وجود میکروفلور شکمبه قادر به استفاده از نیتروژن غیر پروتئینی می‌باشند لیکن در بیشتر مناطق جهان بویژه خاورمیانه، آفریقا و مکزیک با وجود جمعیت دامی قابل توجه، مقادیر نسبتاً کمی از نیتروژن غیر پروتئینی در جیره دام‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد [۱۰].

در کشور ما نیز علیرغم تقاضای روز افزون تولیدات دامی و کمبود منابع خوراک دام که مهمترین چالش پیش روی توسعه صنعت دامپروری است، از یک سو وجود ذخایر غنی گاز طبیعی به عنوان پیش ساز تولید اوره‌هاز سوی دیگر، نیتروژن غیر پروتئینی در تغذیه دام کمتر مورد توجه قرار گرفته است. یکی از مهمترین دلایل این موضوع مشکلات مربوط به تغذیه اوره در جیره است. اوره با کارایی کمتر از منابع حاوی پروتئین حقیقی مورد استفاده قرار می‌گیرد [۳] که به دلیل سریع تر بودن نرخ تجزیه در شکمبه در مقایسه با نرخ مصرف آمونیاک حاصل از آن توسط باکتریهای شکمبه است که باعث تجمع شکمبه ای و

رابطه (۱)

که R، زنجیر شاخه دار یا خطی گروه آلکیل با تعداد سه یا چهار اتم کربن تحت شرایط غیر هیدروژنه است یعنی شرایطی که هیدروژن و دمای بالا یا فشار به محیط واکنش وارد نمی‌شود.

در این تحقیق مواد اولیه برای ساخت ترکیب مورد نظر شامل اوره (تولید مجتمع پتروشیمی رازی کرمانشاه) و ایزوبوتیر آلدئید (تولید مجتمع پتروشیمی شازند) بود. برای این منظور مقدار مولی یکسانی از اوره و ایزوبوتیر آلدئید به عنوان تامین کننده زنجیره کربنی مورد نیاز به حداقل مقدار مورد نیاز حلال اتانول اضافه شد. مخلوط بوسیله

جذب آمونیاک، ایجاد مسمومیت و یا دفع آن به شکل اوره در ادرار می‌شود [۱۱ و ۱۲]. کاهش دفع نیتروژن از عملیات پرورش دام در دهه اخیر به اولویت رو به افزایش متخصصین تغذیه دام تبدیل شده است [۲۱]. از طرفی همزمان کردن انرژی قابل تخمیر و فراهمی آمونیاک در شکمبه، یک راهبرد برای بهبود مصرف اوره بوسیله نشخوار کنندگان است [۱۵]. این موضوع بوسیله افزایش قابلیت تجزیه کربوهیدرات‌ها در جیره یا کاهش نرخ تجزیه اوره انجام می‌شود که منجر به توسعه فرآورده های آهسته رهش اوره شده است. هدف از انجام پژوهش حاضر، ساخت و ارزیابی کارایی یک ترکیب آهسته رهش نیتروژن دار غیر پروتئینی به منظور جایگزینی با اوره برای استفاده در تغذیه دام نشخوار کننده بود.

مواد و روشها

ساخت ترکیب آهسته رهش مورد نظر از طریق اتصال زنجیره کربنی به ملکول اوره که به کاهش درجه حل پذیری آن می‌انجامد طبق واکنش رابطه زیر انجام شد [۱۷]:

افزودن پتاس تا pH ۱۰ قلیایی و سپس باز چرخ (بخارهای حاصل از تقطیر مجدداً به درون سیستم برگشت داده می‌شد) گردید تا محلولی همگن ایجاد شود. باز چرخ به مدت حدود یک ساعت برای کامل شدن واکنش ادامه یافت. در خاتمه با استفاده از پمپ خلاء، الکل خارج شد سپس الکل و آلدئید اضافی با استفاده از هوای داغ، خارج شد. بعد از تبخیر مایعات اضافی، ترکیب جامد باقی مانده با آب شسته شد تا اوره اضافی حذف شود.

بررسی ساختمان شیمیایی ترکیب ساخته شده توسط طیف سنجی مادون قرمز و رزونانس مغناطیسی پروتون

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

دسترسی آزاد به آب داشتند. جیره های آزمایشی شامل جیره شاهد (بدون مکمل نیتروژن غیر پروتئینی)، جیره حاوی اوره و جیره حاوی ترکیب آهسته رهش ساخته شده به عنوان مکمل نیتروژن دار غیر پروتئینی با انرژی قابل متابولیسم ۱/۹ مگا کالری در کیلوگرم و پروتئین خام ۱۰ درصد و نسبت علوفه به کنسانتره ۷۰:۳۰ به نحوی تنظیم شدند که از نظر مقدار انرژی و نیتروژن مشابه باشند. پس از تعیین حداکثر مصرف اختیاری خوراک در دوره عادت پذیری، در دوره نمونه برداری روزانه مقدار خوراکی معادل ۹۰ درصد آن در دو نوبت صبح و عصر در اختیار دامها قرار داده شد. نسبت مواد خوراکی جیره های آزمایشی و ترکیب شیمیایی آنها (گرم در کیلوگرم ماده خشک) در جدول ۱ نشان داده شده است.

انجام شد. برای طیف مادون قرمز ترکیب ساخته شده از دستگاه FT-IR (شرکت سما میکرو، ایران) و با تکنیک قرص پتاسیم بروماید و برای طیف رزونانس مغناطیسی از دستگاه NMR (Ultra shield-400 MHz، شرکت بروکر، آلمان) در حلال دی متیل سولفوکسید با شاهد داخلی تترا متیل سیلان و در دمای محیط استفاده شد. انرژی خام ترکیب بوسیله بمب کالریمتر (1261 شرکت PARR، آمریکا) اندازه گیری شد.

آزمایش های درون تنی با استفاده از چهار رأس گوسفند نر بالغ نژاد فراهانی با میانگین وزنی $4/5 \pm 53/5$ دارای فیستولای شکمبه طی سه دوره ۲۲ روزه شامل ۱۴ روز عادت پذیری و هشت روز نمونه برداری در قالب یک طرح مربع لاتین چرخشی اجرا شد. دامها در جایگاه بسته درون قفس های متابولیکی نگهداری شدند و در تمام مدت

جدول ۱. نسبت مواد خوراکی و ترکیب شیمیایی جیره های آزمایشی

جیره های آزمایشی			مواد خوراکی (گرم در کیلوگرم ماده خشک)
جیره ۳	جیره ۲	شاهد	
۸۷	۸۷	۳۶۰	یونجه خشک
۵۹۹	۶۰۳	۳۲۵	کاه گندم
۲۳۲	۲۴۰	۱۰۰	جو
۳۰	۳۰	۱۹۰	سیوس
-	۱۵	-	اوره
۲۷	-	-	ترکیب آهسته رهش
۲۵	۲۵	۲۵	مخلوط معدنی-ویتامینی ^۱
			ترکیب شیمیایی (گرم در کیلوگرم ماده خشک)
۹۸۳/۴	۹۵۳/۹	۹۵۲/۹	ماده خشک
۸۴۴/۶	۸۴۲/۵	۸۹۴/۸	ماده آلی
۱۰۲/۳۳	۱۰۴/۰	۱۰۶/۳۴	پروتئین خام
۱/۹	۱/۹	۱/۹	انرژی قابل متابولیسم (مگا کالری در کیلوگرم)
۵۴۴/۷	۵۴۵/۹	۵۱۰	دیواره سلولی
۲۸۷/۴	۲۸۸/۲	۲۷۵/۱	دیواره سلولی منهای همی سلولز

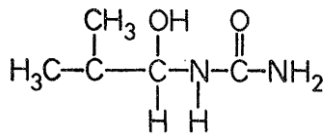
۱. ترکیب در کیلوگرم مکمل شامل: ۵۰۰۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین A، ۵۰۰۰۰۰ واحد بین المللی ویتامین D₃، ۰/۲ گرم ویتامین E، ۱۹۶ گرم کلسیم، ۹۶ گرم فسفر، ۲۰ گرم منیزیم، ۵۴ گرم سدیم، ۳۰۰۰ میلی گرم آهن، ۳۰۰ میلی گرم مس، ۲۵۰۰ میلی گرم منگنز، ۱۰۰ میلی گرم کبالت، ۶۰۰۰ میلی گرم روی، ۱۰۰ میلی گرم ید و ۲۵ میلی گرم سلنیم

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

نتایج

ترکیب ساخته شده با رابطه شیمیایی سه با نام ایزوبوتیر آلدئید مونو اوره یا پروپانال-۲-متیل-مونو اوره می باشد. رابطه (۳)

ترکیب به دست آمده ماده ای جامد، سفید رنگ و بلوری بود که در اتانول قابل حل بوده لیکن در آب به مقدار کمی حل می شود. انرژی خام ترکیب ساخته شده ۶/۱۹ مگا کالری در کیلوگرم و مقدار نیتروژن آن ۲۵ درصد بود.

طیف سنجی مادون قرمز ترکیب ساخته شده در شکل ۱ نشان داده شده است که منطبق بر طیف گرفته شده توسط محققین دیگر بود [۱۷]. این امر بیانگر انجام صحیح واکنش و تشکیل ایزوبوتیر آلدئید مونو اوره است. همچنین تفسیر طیف مزبور به شرح ذیل تایید کننده ساختمان شیمیایی این ترکیب می باشد:

همچنین طیف سنجی رزونانس مغناطیسی پروتون گرفته شده در شکل ۲ نشان داده شده است. تفسیر ذیل نشان دهنده تشکیل ترکیب مورد نظر است.

HNMR (400MHz, DMSO): $\delta = 0.84$ ppm (6H, AB-quarted, 2CH₃), 1.69 (1H, m, CH(CH₃)₂), 3.50 (1H, m, CH-OH), 4.61 (1H, brs, OH), 5.54 (2H, brs, NH₂), 6.20 (1H, brd, NH).

به دلیل اینکه در طیف رزونانس مغناطیسی پروتوندر ناحیه ۹/۵ تا ۹/۶ هیچ پیکری دیده نمی شود می توان نتیجه گرفت که آلدئید اولیه در ترکیب نهایی وجود ندارد.

جمع آوری کل مدفوع و ادرار در هفت روز آخر هر دوره انجام شد. نمونه های خوراک، باقیمانده خوراک و مدفوع با استفاده از روشهای استاندارد برای تعیین ماده خشک، ماده آلی و نیتروژن مورد تجزیه قرار گرفت [۱]. دیواره سلولی و دیواره سلولی منهای همی سلولز به روش ون سست [۲۲] و قابلیت هضم ظاهری و کل مواد مغذی قابل هضم نمونه ها با روش جمع آوری کامل مدفوع [۹] همچنین تعادل نیتروژن در دامها بوسیله جمع آوری ادرار ۲۴ ساعته تعیین گردید [۸].

نمونه شیرابه شکمبه برای تعیین غلظت نیتروژن آمونیاکی، pH و اسید های چرب فرار در ساعت های صفر، ۰/۵، یک، دو، سه، چهار و شش ساعت بعد از خوراک دهی در روز ۲۲ هر دوره بوسیله پمپ دستی از شکمبه برداشت شد. اسید های چرب فرار در نمونه های مایع شکمبه در ساعت های صفر، دو و چهار پس از خوراک دهی اندازه گیری شد [۶]. مقدار تولید پروتئین میکروبی در دام های آزمایشی با استفاده از روش توصیف شده [۴] و مقدار ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه نیز با توجه به روش [۲] برآورد شد.

داده ها در قالب طرح مربع لاتین چرخشی با استفاده از رویه GLM و MIXED به وسیله نرم افزار SAS، (۲۰۰۲) برای مدل ۲ تجزیه و میانگینها با استفاده از آزمون دانکن در سطح ۵ درصد مقایسه شدند. اثر جیره های آزمایشی و دوره به عنوان اثرات ثابت و دام به عنوان اثر تصادفی در مدل منظور شدند.

$$Y_{ijk} = \mu + T_i + P_j + Ak + E_{iik} \quad \text{رابطه (۲)}$$

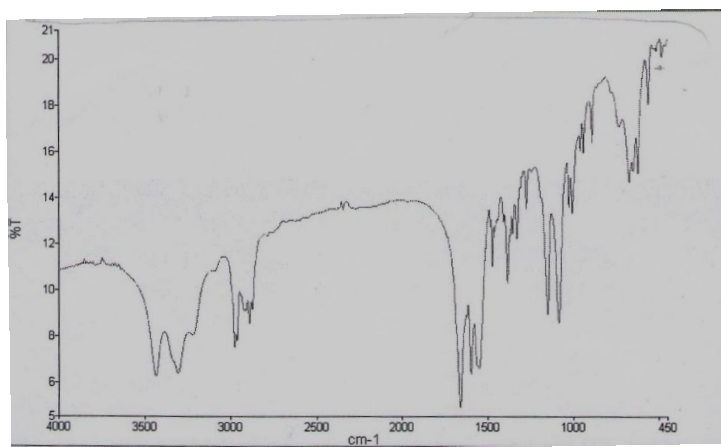
که Y_{ijk} ، مشاهدات؛ μ ، میانگین کل؛ T_i ، اثر تیمار؛ P_j ، اثر دوره؛ Ak ، اثر حیوان و E_{iik} ، اثر خطای آزمایشی می باشد.

تولیدات دامی

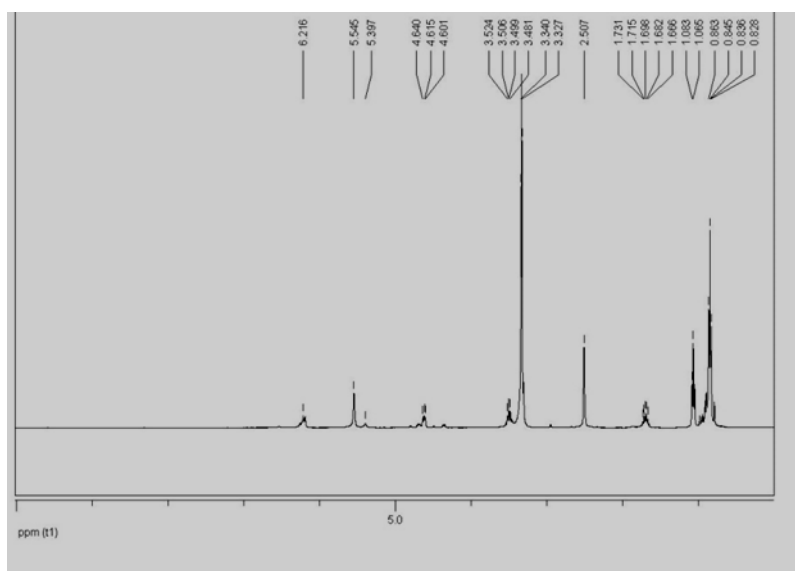
دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

FT-IR (KBr): 3435cm⁻¹(OH), 3306 (NH stretch), 2977 (C-H), 1597 (NH bend), 1660 (CO), 1383 (C-N)

شکل ۱. طیف سنجی مادون قرمز ترکیب ساخته شده

شکل ۲. طیف سنجی رزونانس مغناطیسی پروتون ترکیب ساخته شده

نیتروژن آمونیاکی متعلق به دام‌های گروه جیره حاوی اوره بود و اختلاف معنی داری با جیره شاهد و ترکیب آهسته رهش داشت. در ساعت ۲ پس از مصرف خوراک، بیشترین نیتروژن آمونیاکی متعلق به دام‌های تغذیه شده با جیره های حاوی اوره و شاهد بود که این روند در ساعت ۳ پس از مصرف خوراک نیز مشاهده گردید. در ساعت ۴

نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه در زمان‌های نمونه برداری در جدول ۲ نشان داده شده است. غلظت نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه نیم ساعت پس از مصرف خوراک در دام‌های تغذیه شده با جیره شاهد و جیره حاوی اوره بیشتر از دام‌های دریافت کننده جیره حاوی ترکیب آهسته رهش بود. یک ساعت پس از مصرف خوراک بیشترین

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

و ۶ پس از مصرف خوراک اگرچه از نظر عددی بازهم جیره شاهد و اوره بیشتر از جیره حاوی ترکیب آهسته مقدار نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه در دام‌های گروه رهش بود ولی این اختلاف معنی دار نبود.

جدول ۲. غلظت نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه در زمان‌های نمونه برداری پس از مصرف خوراک

P-value	SEM	جیره های آزمایشی			زمان پس از خوراک دهی (ساعت)
		۳	۲	۱	
۰/۹۴	۰/۶۸	۳/۵۷	۳/۲۹	۳/۸۲	صفر
۰/۰۰۸	۰/۳۶	۴/۴۸ ^b	۶/۱۷ ^a	۷/۴۴ ^a	۰/۵
۰/۰۰۲	۱/۱۱	۵/۳۲ ^b	۱۳/۱۴ ^a	۸/۵۰ ^b	۱
۰/۰۰۳	۰/۵۷	۴/۸۰ ^b	۱۰/۷۷ ^a	۹/۳۷ ^a	۲
۰/۰۰۴	۰/۸۴	۴/۴۵ ^b	۷/۱۰ ^{ab}	۸/۶۱ ^a	۳
۰/۴۱	۱/۲۱	۳/۶۰	۵/۹۷	۶/۱۹	۴
۰/۳۳	۰/۸۱	۳/۳۰	۵/۳۰	۴/۸	۶

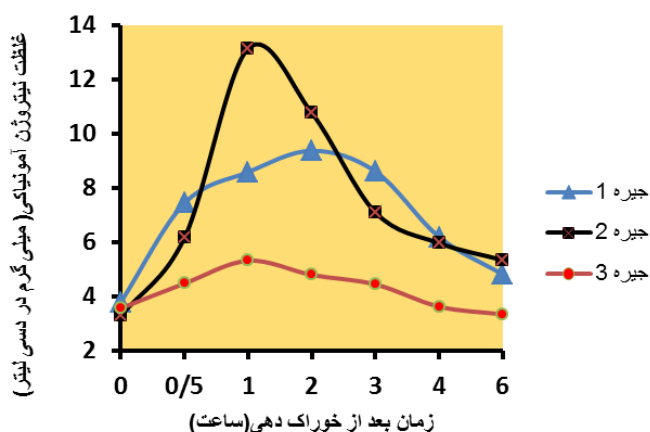
a-b: تفاوت میانگین‌ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است.

SEM: خطای استاندارد میانگین‌ها.

جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

تدریجی غلظت نیتروژن آمونیاکی به دنبال مصرف جیره شاهد طی نیم تا سه ساعت پس از مصرف خوراک مشاهده شد. در جیره حاوی ترکیب آهسته رهش، دامنه تغییرات غلظت نیتروژن آمونیاکی بسیار کمتر از دو جیره دیگر بود.

دامنه تغییرات غلظت نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه در زمان‌های نمونه برداری پس از مصرف خوراک در تصویر ۳ نشان داده شده است. این غلظت در جیره حاوی اوره حاوی پیک نسبتاً بلندی در محدوده ۲-۱ ساعت پس از مصرف خوراک بود درحالی‌که افزایش نسبتاً کمتر و

تصویر ۳. روند تغییرات نیتروژن آمونیاکی شیرابه شکمبه پس از مصرف خوراک

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

معنی دار بین جیره های آزمایشی مشاهده گردید. در این ساعت مشابه با ساعت دو، pH مایع شکمبه در گروه جیره شاهد کمتر از دام های تغذیه شده با جیره حاوی اوره یا ترکیب آهسته رهش بود. در ساعت چهار پس از خوراک دهی این روند ادامه یافت به نحوی که بیشترین مقدار pH مایع شکمبه همچنان متعلق به دام های گروه جیره ۳ بود. در ساعت شش نیز pH مایع شکمبه در دام های گروه جیره ۳ بالاتر از سایرین بود هر چند اختلاف معنی دار نبود.

pH شیرابه شکمبه در ساعت های مختلف نمونه برداری (صفر، ۰/۵، یک، دو، سه، چهار و شش) پس از خوراک دهی برای جیره های آزمایشی در جدول ۳ نشان داده شده است. قبل از خوراک دهی (ساعت صفر)، ۰/۵ و یک ساعت پس از خوراک دهی تفاوت معنی داری در مقدار pH مایع شکمبه دام های آزمایشی مشاهده نشد. در ساعت دو پس از خوراک دهی pH مایع شکمبه دام های گروه جیره شاهد کمتر از جیره اوره و ترکیب آهسته رهش بود ($p < 0/05$). در ساعت سه پس از خوراک دهی، اختلاف

جدول ۳. اثر استفاده از اوره یا ترکیب آهسته رهش بر تغییرات pH شیرابه شکمبه در زمان های نمونه برداری پس از مصرف خوراک

p-value	SEM	جیره های آزمایشی			زمان پس از خوراک دهی (ساعت)
		۳	۲	۱	
۰/۶۸	۰/۰۶	۶/۹۳	۶/۸۷	۶/۹۲	صفر
۰/۴۷	۰/۰۵	۶/۸۷	۶/۸۰	۶/۷۷	نیم
۰/۲۳	۰/۰۵	۶/۸۴	۶/۷۹	۶/۶۷	یک
۰/۰۴	۰/۰۶	۶/۷۷ ^{ab}	۶/۷۸ ^a	۶/۵۰ ^b	دو
۰/۰۳	۰/۰۴	۶/۶۹ ^a	۶/۵۶ ^{ab}	۶/۴۲ ^b	سه
۰/۰۴	۰/۰۵	۶/۷۳ ^a	۶/۴۶ ^b	۶/۴۹ ^b	چهار
۰/۲۷	۰/۰۷	۶/۷۸	۶/۵۵	۶/۵۹	شش

a-b: تفاوت میانگین ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است.

SEM: خطای استاندارد میانگین ها.

جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

جیره های آزمایشی قرار نگرفت. مقدار ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه برآورد شده بین جیره های آزمایشی اختلاف معنی داری داشت به نحوی که در جیره شاهد به مراتب بالاتر از جیره حاوی ترکیب آهسته رهش بود ($P < 0/05$). روند مشابهی در قابلیت هضم نیتروژن بین جیره های آزمایشی مشاهده شد و در دام های تغذیه شده با جیره شاهد، بیشترین مقدار قابلیت هضم نیتروژن اندازه گیری شد. قابلیت هضم دیواره سلولی و دیواره سلولی منهای همی سلولز تحت تاثیر تیمارهای آزمایشی قرار نگرفت.

داده های مربوط به مصرف خوراک و قابلیت هضم مواد مغذی در جدول ۴ آورده شده است. استفاده از اوره و ترکیب آهسته رهش در جیره های آزمایشی اثر معنی داری بر مصرف خوراک نداشت. علی رغم عدم وجود اختلاف معنی دار، مصرف ماده خشک دام های تغذیه شده با جیره حاوی ترکیب آهسته رهش، کمتر از سایر جیره ها بود. تفاوت معنی داری نیز در مصرف ماده آلی توسط دام های تغذیه شده با جیره های آزمایشی وجود نداشت همچنین قابلیت هضم ماده خشک و ماده آلی تحت تاثیر

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

جدول ۴. اثر استفاده از اوره یا ترکیب آهسته رهش بر مصرف خوراک و قابلیت هضم ظاهری

P-value	SEM	جیره های آزمایشی			متغیر
		۳	۲	۱	
					مصرف (گرم در روز)
۰/۴۵	۳۴/۲۸	۹۵۶/۰۷	۱۰۲۱/۲۸	۱۰۳۰/۵۱	ماده خشک
۰/۶۲	۴۳/۱۷	۸۰۹/۴۸	۷۹۵/۲۶	۸۵۴/۰۸	ماده آلی
۰/۰۳	۱۰/۱۹	۲۹۵/۲۶ ^b	۳۰۴/۳۷ ^{ab}	۳۳۹/۳۹ ^a	ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه*
					قابلیت هضم ظاهری(%)
۰/۲۹	۱/۲۶	۵۷/۱۳	۵۷/۵۹	۶۰/۶۰	ماده خشک
۰/۳۵	۳/۱۷	۵۶/۱۴	۵۸/۸۷	۶۲/۵۳	ماده آلی
۰/۰۱	۱/۴۹	^b ۵۵/۱۸	^{ab} ۶۲/۹۲	^a ۷۲/۰۵	نیترژن
۰/۴۲	۱/۰۵	۴۴/۸۶	۴۶/۷۷	۴۵/۰۰	دیواره سلولی
۰/۸۱	۵/۵۶	۴۱/۲۳	۴۲/۹۳	۴۳/۱۱	دیواره سلولی منهای همی سلولز
۰/۰۹	۰/۰۰۵	۰/۵۱	۰/۵۱	۰/۴۶	نسبت دیواره سلولی قابل هضم به ماده آلی قابل هضم

*ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه = ماده آلی قابل هضم مصرف شده × ۰/۶۵ (ARC، ۱۹۸۴)

a-b: تفاوت میانگین ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است.

SEM: خطای استاندارد میانگین ها.

جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

داری را بین جیره های آزمایشی نشان داد. به بیان دیگر در جیره حاوی ترکیب آهسته رهش در مقایسه با سایر جیره ها، نسبت کمتری از نیترژن دفع شده در بخش ادرار دیده شد.

بین جیره های آزمایشی از لحاظ کل نیترژن دفع شده اختلاف معنی داری مشاهده نشد. محاسبه کل نیترژن دفع شده به صورت درصدی از نیترژن مصرف شده اختلاف معنی داری را بین جیره های آزمایشی نشان نداد.

اطلاعات مربوط به دفع مشتقات پورینی ادرار و برآورد تولید پروتئین میکروبی در جدول ۶ آمده است. بین گروه های آزمایشی از لحاظ تولید پروتئین میکروبی اختلاف معنی داری مشاهده نشد.

اطلاعات مربوط به تعادل نیترژن در جدول ۵ نشان داده شده است. میانگین مصرف نیترژن روزانه در جیره حاوی ترکیب آهسته رهش کمتر از جیره شاهد و جیره حاوی اوره بود ($p < 0/05$). بین جیره های آزمایشی اختلاف معنی داری از نظر مقدار دفع نیترژن مدفوع مشاهده نشد لیکن در جیره شاهد در مقایسه با سایر جیره ها، نسبت کمتری از نیترژن دفع شده در بخش مدفوع مشاهده شد ($p < 0/01$).

مقدار دفع نیترژن روزانه از طریق ادرار در دامهای آزمایشی تغذیه شده با جیره حاوی ترکیب آهسته رهش کمتر از دو جیره دیگر بود. محاسبه دفع نیترژن ادرار بصورت درصد کل نیترژن دفع شده نیز اختلاف معنی

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

جدول ۵. اثر استفاده از اوره یا ترکیب آهسته رهش بر مصرف نیتروژن و دفع آن

P-value	SEM	جیره های آزمایشی			متغیر
		۳	۲	۱	
					مصرف (گرم در روز)
۰/۰۳	۰/۷۹	۱۳/۳۹ ^b	۱۵/۵۹ ^{ab}	۱۸/۶۰ ^a	نیتروژن
					قابلیت هضم ظاهری (%)
۰/۰۱	۱/۴۹	۵۵/۱۸ ^b	۶۲/۹۲ ^{ab}	۷۲/۰۵ ^a	نیتروژن
					دفع نیتروژن (گرم در روز)
۰/۷	۰/۳۵	۵/۸۷	۵/۷۰	۵/۱۸	مدفوع
۰/۰۱	۱/۴۹	۴۴/۸۰	۳۷/۰۶	۲۷/۹۴	مدفوع نسبت به مصرف شده
۰/۰۰۷	۱/۴۹	۶۰/۴۳ ^a	۴۷/۶۴ ^b	۴۲/۱۱ ^b	مدفوع نسبت به کل دفع شده
۰/۰۱	۰/۳۲	۴/۱۲ ^b	۶/۴۲ ^a	۷/۲۶ ^a	ادرار
۰/۰۰۷	۱/۱۱	۲۹/۶۲ ^b	۴۰/۸۲ ^a	۳۸/۵۵ ^{ab}	ادرار نسبت به مصرف شده
۰/۰۰۷	۱/۴۹	۳۹/۵۵ ^b	۵۲/۳۵ ^a	۵۷/۸۷ ^a	ادرار نسبت به کل دفع شده
۰/۱۵	۰/۶۵	۹/۹۹	۱۲/۱۳	۱۲/۴۴	کل
۰/۰۷	۱/۴۱	۷۴/۴۲	۷۷/۸۹	۶۶/۴۹	نیتروژن مصرفی (%)

SEM: خطای استاندارد میانگین ها.

a-b: تفاوت میانگین ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است. جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

جدول ۶. اثر کاربرد استفاده از اوره یا ترکیب آهسته رهش بر دفع مشتقات پورینی ادرار و تخمین تولید پروتئین میکروبی

p-value	SEM	جیره های آزمایشی			متغیر
		۳	۲	۱	
					دفع مشتقات پورینی ادرار (میلی مول در روز)
۰/۷۵	۰/۹۶	۸/۷۴	۸/۳۳	۹/۶۷	آلانتوئین
۰/۷۶	۰/۱۰	۱/۰۴	۱/۰۰	۱/۱۵	گزانترین + هیپوگزانترین
۰/۴۴	۰/۰۳	۰/۱۷۵	۰/۲۵۸	۰/۱۸۱	اسید اوریک
۰/۷۹	۱/۰۹	۹/۹۶	۹/۶۰	۱۱/۰۱	کل مشتقات پورینی دفع شده
					پروتئین میکروبی
۰/۷۸	۰/۹۴	۸/۰۶	۷/۷۳	۸/۹۵	تخمین نیتروژن میکروبی (گرم در روز)
۰/۷۸	۵/۹۰	۵۰/۳۹	۴۸/۳۴	۵۵/۹۴	تخمین پروتئین میکروبی (گرم در روز)
۰/۴۱	۱/۷۷	۲۶/۶۴	۲۵/۳۵	۲۴/۳۸	کارایی ساخت پروتئین میکروبی*

(گرم نیتروژن میکروبی به ازای کیلوگرم ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه)**

EMNS(g/Kg OMDRg)*

** ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه = ماده آلی قابل هضم مصرف شده × ۰/۶۵ (ARC، ۱۹۸۴)

SEM: خطای استاندارد میانگین ها.

a-b: تفاوت میانگین ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است. جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

۳ حاوی ترکیب آهسته رهش داشت (جدول ۷). این روند در ساعتهای دو، چهار و شش پس از مصرف خوراک به صورت مشابهی مشاهده شد. اختلاف معنی داری بین جیره‌های آزمایشی از لحاظ تولید اسید استیک در ساعات دو و چهار پس از مصرف خوراک وجود داشت به نحوی- که مقدار تولید آن در جیره‌های شاهد و اوره بیشتر از جیره حاوی ترکیب آهسته رهش بود.

مقدار تولید و نسبت برخی اسیدهای چرب فرار تولیدی تحت تأثیر جیره‌های آزمایشی قرار گرفت. همچنین اثر زمان نمونه برداری در غلظت اسیدهای چرب فرار معنی دار بود ($p < 0.01$)؛ هر چند اثر متقابل معنی داری مشاهده نشد. کل اسیدهای چرب فرار تولیدی در گروه جیره شاهد بیشترین و پس از آن به ترتیب جیره حاوی اوره و جیره

جدول ۷. اثر جیره‌های آزمایشی بر اسیدهای چرب فرار (میلی مول در لیتر) در شیرابه شکمبه

p-value	SEM	جیره‌های آزمایشی			زمان پس از تغذیه (ساعت)	
		۳	۲	۱		
< 0.01	1/27	71/05 ^c	82/07 ^b	89/15 ^a	صفر	غلظت کل اسیدهای چرب فرار
0.08	2/96	65/54	71/34	76/90	دو	غلظت کل اسیدهای چرب فرار در زمان‌های مختلف
0.01	3/44	76/98 ^b	95/72 ^a	100/75 ^a	چهار	
0.03	4/12	73/36 ^b	83/31 ^{ab}	90/84 ^a	شش	
0.04	3/33	68/33 ^b	77/93 ^{ab}	88/13 ^a	صفر	اسید استیک
0.31	3/4	48/69	52/20	55/06	دو	
0.01	2/82	52/11 ^b	67/52 ^a	72/45 ^a	چهار	
0.04	2/92	49/46 ^b	58/63 ^{ab}	66/20 ^a	شش	
0.03	2/89	46/97	56/78	64/61	صفر	اسید پروپیونیک
0.04	0/78	9/02 ^b	12/09 ^a	13/51 ^a	دو	
0.003	0/54	12/99 ^b	18/34 ^a	17/51 ^a	چهار	
0.28	1/14	14/29	17/34	15/26	شش	
0.38	1/26	12	14	15	صفر	اسید بوتیریک
0.04	0/37	7/82	6/29	8/32	دو	
0.26	0/71	11/85	9/85	10/70	چهار	
0.02	0/68	10/24 ^a	6/41 ^b	10/09 ^a	شش	
0.01	0/39	9/02 ^a	6/34 ^b	8/26 ^a		نسبت استات به پروپیونات
0.38	0/15	4/22	3/8	4/21		نسبت استات به بوتیرات
0.01	0/27	5/28 ^b	7/11 ^a	7/16 ^a		

a-b: تفاوت میانگین‌ها در هر ردیف با حروف غیر مشابه معنی دار است.

SEM: خطای استاندارد میانگین‌ها.

جیره ۱- شاهد، جیره ۲- حاوی اوره و جیره ۳- حاوی ترکیب آهسته رهش

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

بررسی ساخت و اثرات کاربرد یک ترکیب نیتروژنه آهسته رهش غیرپروتئینی برای استفاده در تغذیه نشخوارکنندگان

احتمالا می تواند نشان دهنده پذیرش پایین این ترکیب از سوی دام باشد. این اثر توسط دیگر محققین نیز گزارش شده است [۱۷]. کاهش غلظت نیتروژن آمونیاکی در شکمبه که به دنبال آزادسازی تدریجی نیتروژن موجود در این ترکیب و دیگر ترکیبات نیتروژنه آهسته رهش رخ می دهد [۱۴] می تواند طی تخمیر، منبع نیتروژن را برای استفاده میکروبهها در مدت طولانی تری فراهم نماید و از اینرو همزمانی بیشتری بین آزاد شدن نیتروژن آمونیاکی و فراهمی کربوهیدرات بوجود می آید که باعث تولید بیشتر پروتئین میکروبی می شود [۵]. هر چند در این آزمایش تولید پروتئین میکروبی تحت تاثیر مثبت قرار نگیرد ولی کارایی تولید پروتئین میکروبی روند افزایشی داشت (جدول ۶).

علی رغم تفاوت در تامین مقدار ماده آلی قابل هضم قابل تخمیر در شکمبه و مصرف نیتروژن، اختلاف معنی داری از لحاظ مقدار پروتئین میکروبی تولید شده بین جیره های آزمایشی وجود نداشت ولی مزیت استفاده از ترکیب آهسته رهش در جیره می تواند سبب ذخیره بیشتر نیتروژن قابل تجزیه در شکمبه و دفع کمتر نیتروژن از طریق ادرار (جدول ۵) و افزایش کارایی استفاده از نیتروژن توسط میکروبهها باشد (جدول ۶). با توجه به وجود ارتباط معکوس بین تولید اسید های چرب فرار و تولید سلول های میکروبی در شکمبه [۱۶]، کاهش تولید اسید های چرب فرار بواسطه مصرف ترکیب آهسته رهش ضمن توجه تغییرات مشاهده شده در pH شیرابه شکمبه، می تواند دلیل دیگری بر بهبود کارایی رشد میکروبی باشد.

عدم تغییر در مقدار تولید اسید های چرب فرارو یا تغییر در درصد مولی اسید های چرب بواسطه استفاده از ترکیبات آهسته رهش نیتروژنه گزارش گردیده است [۱۸] و [۲۴] لیکن در این آزمایش به نظر می رسد که تفاوت معنی دار موجود بین جیره های آزمایشی در مقدار ماده آلی قابل

غلظت اسید پروپیونیک در زمان قبل از خوراک دهی و دو ساعت پس از مصرف خوراک به سبب نوع جیره های آزمایشی متفاوت بود ($p < 0.01$) به نحوی که مقدار آن در جیره های شاهد و ۲ بیشتر از جیره ۳ بود. تولید اسید بوتیریک در ساعت ۴ و ۶ پس از مصرف خوراک نیز متفاوت بود و در ساعت ۴ در جیره ۳ و شاهد بیشتر از جیره ۲ بود و در ساعت ۶ نیز همین روند مشاهده شد. نسبت تولید اسید استیک به اسید پروپیونیک تحت تاثیر جیره های آزمایشی قرار نگیرد ولی نسبت اسید استیک به اسید بوتیریک متفاوت بود به نحوی که در جیره ۱ و ۲ بیشتر از جیره ۳ بود.

بحث

خوشخوراکی و مصرف ماده خشک می تواند تحت تاثیر استفاده از اوره و برخی ترکیبات آهسته رهش ساخته شده از آن که مزه تلخ دارند، قرار گیرد [۱۱]، ولی در این آزمایش این اثرات مشاهده نشد و دلیل این موضوع می تواند به سطح مورد استفاده اوره در جیره مربوط باشد زیرا مقدار اضافه شده به اندازه ای نیست که بتواند بر مصرف ماده خشک، تاثیر منفی بگذارد. همچنین عدم تغییر در قابلیت هضم ماده خشک، ماده آلی، دیواره سلولی و دیواره سلولی بدون همی سلولز تحت تاثیر استفاده از نیتروژن غیر پروتئینی در این آزمایش می تواند به دلیل کافی بودن غلظت نیتروژن آمونیاکی در شکمبه (علیرغم اختلاف در غلظت و الگوی آزاد شدن) برای فعالیت میکروبهها و فرایند تخمیر باشد که در تمامی جیره ها و زمانهای نمونه برداری در دامنه طبیعی قرار داشت [۲۳].

در این آزمایش استفاده از ترکیب آهسته رهش باعث کاهش مصرف نیتروژن توسط دام در مقایسه با جیره شاهد و جیره حاوی اوره گردید. این موضوع به دلیل باقی ماندن بخشی از ترکیب آهسته رهش در آخور دامها بود که

تولیدات دامی

دوره ۱۸ ■ شماره ۳ ■ پاییز ۱۳۹۵

اثر توسط دیگر محققین با بکارگیری اوره آهسته رهش در جیره پر علوفه با کیفیت پایین گزارش گردیده است [۱۴]. با توجه به نتایج اخذ شده، ترکیب آهسته رهش را می توان در صورت نیاز به مقدار بیشتر و به شکل ایمن تری در مقایسه با اوره در جیره دامهای نشخوار کننده مورد استفاده قرار داده و با استفاده از آن از مزایای نیتروژن غیر پروتئینی با خاطری آسوده تر بهره برد.

منابع

1. AOAC(1995) Official method of analysis. 16th ed. Animal Feeds: Association of Official Analytical Chemists;. VA, USA.
2. ARC (1984) The Nutrient Requirements of Ruminant Livestock, Suppl. No.1, Commonwealth Agricultural Bureaux, Slough.
3. Broderick G, Stevenson MJ, Patton RA (2009) Effect of dietary protein concentration and degradability on response to rumen-protected methionine in lactating dairy cows. Journal of dairy science 92(6): 2719-2728.
4. Chen, XB and Gomes MJ (1992) Estimation of microbial protein supply to sheep and cattle based on urinary excretion of purine derivatives- An overview of the technical details. Rowett Research Institute. University of Aberdeen, UK.
5. Cherdthong A and Wanapat M (2010) Development of urea products as rumen slow-release feed for ruminant production: A review. Australian Journal of Basic and Applied Sciences. 4: 2232-2241.
6. Cottyn BG and Boucque CV (1968) Rapid method for the gas-chromatographic determination of volatile fatty acids in rumen fluid. Journal of Agricultural and Food Chemistry. 16(1): 105-107.
7. Dijkstra J, Oenema O, Van Groenigen JW, Spek JW, Van Vuuren AM, Bannink A (2013) Diet effects on urine composition of cattle and N₂ O emissions. Animal. 7(s2): 292-302.

هضم قابل تخمیر در شکمبه می تواند توجیه کننده اصلی اختلافات مشاهده شده در مقدار تولید اسید های چرب فرار باشد. همچنین از جایی که نسبت مولی اسید های چرب فرار می تواند منعکس کننده جمعیت میکروبی شکمبه باشد امکان تاثیر ترکیب آهسته رهش بر جمعیت میکروبی شکمبه و افزایش تعداد پروتوزوا که موجب افزایش نسبت اسید بوتیریک می شود می تواند دلیلی بر افزایش نسبت بوتیرات در جیره حاوی ترکیب آهسته رهش باشد [۲۰].

در این آزمایش علیرغم کاهش مصرف نیتروژن توسط دام تغذیه شده با جیره حاوی ترکیب آهسته رهش، مشاهده گردید که مقدار دفع نیتروژن از طریق مدفوع بین جیره های آزمایشی تغییر معنی داری پیدا نکرده است. گزارش شده که دفع نیتروژن مدفوع بیش از اینکه با مصرف نیتروژن ارتباط داشته باشد به مصرف ماده خشک مربوط است [۱۳] از اینرو با توجه به اینکه مصرف ماده خشک بین جیره های آزمایشی اختلاف معنی داری را نشان نمی دهد می توان انتظار داشت که دفع نیتروژن مدفوع تفاوت معنی داری نداشته باشد. از طرف دیگر از جایی که مقدار مصرف نیتروژن، تعیین کننده اصلی نیتروژن دفع شده از طریق ادرار بوده و کاهش مصرف نیتروژن باعث کاهش دفع آن بویژه از طریق ادرار می گردد [۷] از اینرو کاهش معنی دار دفع نیتروژن از ادرار در جیره حاوی ترکیب آهسته رهش می تواند به دلیل کاهش مصرف نیتروژن در دامهای تغذیه شده از این جیره باشد

در این آزمایش با توجه به نسبت بالای علوفه به کنسانتره جیره های آزمایشی به نظر می رسد که نیتروژن آمونیاکی محدود کننده قابلیت هضم یا تولید پروتئین میکروبی نبوده و تفاوت موجود بین جیره های آزمایشی از نظر منبع نیتروژن و مقدار مصرف آن، اثر معنی داری بر قابلیت هضم و تولید پروتئین میکروبی نداشت. مشابه این

تولیدات دامی

8. França AB, Morenz MJF, Lopes FCF, Madeiro AS, Morenz DA, Faria BMD, Cabral LDS, Fonseca CEMD (2012) Bakery waste in sheep diets: intake, digestibility, nitrogen balance and ruminal parameters. *Revista Brasileira de Zootecnia*. 41(1): 147-153.
9. Givens DI, Owen, E, Omed HM, Axford RFE (2000) Forage evaluation in ruminant nutrition. CABI.
10. Glauser J (2013) Animal feeds. Nonprotein nitrogen (NPN) supplements. *chemical economics handbook*. HIS chemical.
11. Golombeski G. L, Kalscheur KF, Hippen AR, Schingoethe DJ (2006) Slow-release urea and highly fermentable sugars in diets fed to lactating dairy cows. *Journal of Dairy Science*. 89(11): 4395-4403.
12. Highstreet A, Robinson PH, Robison J, Garrett JG (2010) Response of Holstein cows to replacing urea with a slowly rumen released urea in a diet high in soluble crude protein. *Livestock Science*. 129(1): 179-185.
13. Huhtanen P, Nousiainen JI, Rinne M, Kytölä K, Khalili H (2008) Utilization and partition of dietary nitrogen in dairy cows fed grass silage-based diets." *Journal of Dairy Science*. 91(9): 3589-3599.
14. Huntington G, Harmon DL, Kristensen Niels Bastian, Hanson KC, Spears JW (2006) Effects of a slow-release urea source on absorption of ammonia and endogenous production of urea by cattle. *Animal Feed Science and Technology*. 130(3): 225-241.
15. Johnson R (1976) Influence of carbohydrate solubility on non-protein nitrogen utilization in the ruminant. *Journal of Animal Science*. 43(1): 184-191.
16. Leng R. and Nolan J (1984) Nitrogen metabolism in the rumen. *Journal of Dairy Science* 67(5): 1072-1089.
17. Mathison G, Soofi-Siawash R, Worsley M (1994) The potential of isobutyraldehyde monourea (propanal, 2-methyl-monourea) as a nonprotein nitrogen source for ruminant animals. *Canadian Journal of Animal Science* 74(4): 665-674.
18. Pinos-Rodríguez JM, Peña Luz Yosahandi, González-Muñoz Sergio S, Bárcena Ricardo, Salem Abd (2010) Effects of a slow-release coated urea product on growth performance and ruminal fermentation in beef steers. *Italian Journal of Animal Science* 9(1): 4.
19. SAS. 2002. User's Guide: Statistics. Version 9.1.3. SAS Institute. Inc., Cary, USA.
20. Sinclair L, Garnsworthy PC, Newbold JR, Buttery PJ (1993) Effect of synchronizing the rate of dietary energy and nitrogen release on rumen fermentation and microbial protein synthesis in sheep. *Journal of Agricultural Science-Cambridge*- 120: 251-251.
21. VandeHaar MJ and St-Pierre N (2006) Major advances in nutrition: Relevance to the sustainability of the dairy industry. *Journal of Dairy Science*. 89(4): 1280-1291.
22. Van Soest P, Robertson JB, Lewis BA (1991) Methods for dietary fiber, neutral detergent fiber, and nonstarch polysaccharides in relation to animal nutrition. *Journal of Dairy Science*. 74(10): 3583-3597.
23. Weakley D and Owens F (1983) Influence of ammonia concentration on microbial protein synthesis in the rumen. *Oklahoma Agricultural Experiment Station*. MP-114 39.
24. Xin H, Schaefer DM, Liu QP, Axe DE, Meng QX (2010) Effects of polyurethane coated urea supplement on *in vitro* ruminal fermentation, ammonia release dynamics and lactating performance of Holstein dairy cows fed a steam-flaked corn-based diet. *Asian-Australasian Journal of Animal Sciences*. 23: 491-500.